

DIMENZIJE TRAJNOSTI

Ana Vovk Korže

Ddr., redna profesorica

Oddelek za geografijo,

Filozofska fakulteta, Koroška c. 160, SI-2000 Maribor

e-mail: ana.vovk@uni-mb.si

UDK:

COBISS:

Izvleček

Dimenzije trajnosti

Trajnostni razvoj je definiran kot pristop s prednostno nalogo povezovanja okoljske, ekonomske in socialne politike in z ukrepi za nadzor porabe naravnih virov, preusmeritev sedanje politike subvencioniranja kmetijstva, prometa, energetike v bolj dolgoročno smer, spremembo davčne politike v smer obdavčenja porabe naravnih virov in postavitve visokih tehnoloških standardov. Ker je na svetu vse več velikih problemov in ti ogrožajo preživetje na Zemlji, je potrebno znova opredeliti trajnostni razvoj. Ta ima namreč več dimenzij in le te izhajajo ene iz druge (in se ne stikajo):

-Ekosistemska dimenzija (ta dimenzija je skladna z ekosistemskim pristopom in jo lahko umestimo kot najbolj pomembno dimenzijo trajnosti);

-Dimenzija celovitosti (neuspeh trajnostnega razvoja je t.i. razkosanje razvoja na gospodarski, socialni, ekološki, človekov in lokalni razvoj ter podpiranje vsakega delnega razvoja posebej);

-Dimenzija blaginje (gospodarska rast, usmerjena v proizvodnjo materialnih dobrin ne bi smela tako usodno vplivati na procese v družbi in naravi kot (doslej) in

-Dimenzija samooskrbnosti z vključevanjem javnosti (aktiviranje razpoložljivih potencialov, njihova povezava in motivacija ljudi ter urejenost zakonodaje).

Gljučne besede

ekosistemi, ekoremediacije, dimenzije trajnosti, blaginja, samooskrbnost, sodelovanje javnosti, trajnostni razvoj

Abstract

Dimensions of sustainability

Sustainable development is generally understood as an approach that has a great role in connection of environmental, economical and social politics in order to control the natural resource use, create redirection of current politics of farm subventions, traffic and energy resources into more sustainable direction. In recent decades has current approach only created more problems and threatened to all life on Earth. This is why sustainability has to be clearly redefined. Sustainability has more dimensions:

-ecosystematical (this dimension is coherent with the ecosystematical approach and can be referred as the most important dimension of sustainability);

-integrity (failure of sustainable development is so called schism between economical, social, ecological, human and local development and supporting of each individual, but only partial item);

-welfare (economical growth, directed to the production of material goods should not so fatally affect the society and nature processes as it does now);

-self-supply with the inclusion of publicity (activation of all available potentials, their connections and motivations as well the law regulations);

Keywords

ecosystem, ecoremediation, dimensions of sustainability, welfare, self-supply, public participation, sustainable development

Uredništvo je članek prejelo 7.12.2011

1. Uvod

V prispevku so v uvodu predstavljeni dosedANJI pogledi na trajnost, kjer ugotavljamo, da zaradi ohlapnih definicij, kaj trajnost ali trajnostni razvoj je, dejanske trajnosti v analiziranih regionalnih in lokalnih razvojnih programih skoraj ni zaslediti. Pregled mnogih dogajanj za udejanjanje trajnosti v zadnjih 20. letih ni omogočil napredka, temveč nasprotno, okoljski problemi so se zaostriili in postali so bolj še kompleksni, socialne razlike v družbi so se poglobile in ekonomska kriza se še pogloblja. Ugotavljamo, da je za resnični napredek potrebno na novo definirati dimenzije trajnosti. Na osnovi teoretičnih in praktičnih izhodišč smo definirali štiri dimenzije trajnosti. Med dimenzijami trajnosti posebej izpostavljamo pomen ekosistemskega pristopa, celovitosti in blaginje ter samooskrbe in aktivne vključitve javnosti. Ta izhodišča je potrebno upoštevati pri načrtovanju trajnostnega razvoja, kar pa zahteva spremembe vrednot, načina razmišljanja in nov pogled na naravo in družbo.

2. Teoretska izhodišča

Največkrat se trajnostni razvoj kot dikcija in usmeritev pojavlja v razvojnih programih občin, regij, inštitucij in držav. Taki razvojni programi imajo večinoma poudarjeno, da so trajnostni in da podpirajo trajnosti razvoj. V njihovih vsebinah pa je najbolj poudarjena potreba po konkurenčnosti in rasti BDP. Odpira se torej vprašanje, kako je razumljena trajnost, glede na to, da je naš planet Zemlja v 21. stoletju pred velikimi nevarnostmi, za katere smo v veliki večini krivi sami. Te se kažejo v primanjkovanju hrane in čiste pitne vode, primanjkovanju vode za mnoga območja na svetu, naraščanju ekstremnih vremenskih dogodkov z rušilnimi posledicami, izumiranju rastlinskih in živalskih vrst, kar naj bi vodilo v zlom ekosistemov in povečanje zdravstvenih tveganj. Velik problem je visok presežek dušika v prsteh in vodah (zaradi izredno velike intenzifikacije kmetijstva). Mnogih samočistilnih sposobnosti in meja našega planeta pa še niti ne poznamo (Kajfež Bogataj 2009), zato je potreben obziren, strpen in načrtovan odnos do narave, ki jo potrebujemo za življenje. Ali je torej v razvojnih programih trajnostni razvoj kot pot za dolgoročnost ali kot pot za hitre dobičke?

Neuresničevanje trajnosti ima globoke korenine. Radej meni, da si v OECD poenostavljeno predstavljajo trajnostni razvoj, saj naj bi bil le podpora ekonomskemu sodelovanju in razvoju. V njihovih predstavah so družbeni in ekološki vidiki samo podporni dejavniki gospodarske konkurenčnosti. Trajnostni razvoj torej vladajočo dogmo o prednostnem gospodarskem napredku samo na zunaj kaže bolj sprejemljivo, zato da lahko ta v svojih temeljih še naprej ostaja enostranska. Zeleni razvoj je le imperativ »manjšega onesnaževanja, le da bi lahko onesnaževali dlje« (Radej 2009).

Da je resnično potrebno začeti na lokalni ravni pokaže tudi pogled v zgodovino. V drugi polovici 19. stoletja je vladal v ZDA in v Zahodni Evropi namišljen optimizem, da bo moderni znanosti kmalu uspelo odpraviti lakoto, revščino in bolezni, ob pomoči tehnike pa bo človeštvo dokončno ukrotilo in si pokorilo naravo, ki je dotlej veljala za njegovo sovražnico. Zavladala je vera v nezadržan razvoj, ki bo temeljito izboljšal življenje ljudi. V stoletju, ki je sledilo, je bilo mnogo rušilnih naravnih pojavov in težav s tehničnimi pristopi obvladavanja okolja. Zaupanje človeštva v skorajšnji raj na Zemlji so omajali tudi oboroženi spopadi, ki so zahtevali več kot sto milijonov življenj, začele so se kazati vedno bolj grozeče posledice stalne in

neusklajene gospodarske rasti in potrošništva, nenadzorovanega razvoja tehnike in znanosti in povezovanja obojega s kapitalom in politiko (Požarnik 2006). Propadel je velik del socialnega kapitala (socialne mreže, vrednote, navade, običaji, verovanja, ki so jih ustvarili prejšnji rodovi), brez katerega ne more shajati niti moderna družba. Poleg tega pa nastajajo povsem novi problemi, kakršnih ljudje nekoč niso poznali. Tudi Evropska komisija je v poročilu iz leta 1987 z naslovom »Naša skupna prihodnost« (Our Common Future 1987) opozorila na vedno večjo ogroženost Zemlje zaradi vedno hujše revščine, degradacije okolja, bolezni in onesnaževanja. Pet let kasneje (junija 1992) pa so s podpisom Agende 21 na svetovni konferenci Združenih narodov o okolju in razvoju v Rio de Janeiru sprejeli načela trajnostnega razvoja in akcijski načrt za njihovo uresničevanje. Leta 1992 se je z dvema dokumentoma, to je Deklaracijo iz Ria (Rio Declaration on Environment and Development 1992) in Agendo 21 (Programme of Action for Sustainable Development, 1992) začelo govoriti o potrebah po udeležanju trajnosti. Temelje za te procese v Rio so postavili leta 1972 na svetovni konferenci o človekovem okolju v Stockholmu. Leta 1983 so v okviru Združenih narodov ustanovili Svetovno komisijo za okolje in razvoj (t.i. Brundtlandovo komisijo), ki je opredelila definicijo trajnostnega razvoja¹. Danes vemo, da je potrebno zavreči idejo o razvoju po delih, kjer se gospodarstvo razvija s svojimi cilji, sociala s svojimi in posledično okolje s svojimi. Dejanski napredek in blaginja sta možna le kot celovit proces. Nova paradigma razvoja bi morala biti, kot trdi Sachs, večdimenzionalni in relacijski koncept (Radej 2009). To pomeni, da moramo razvoj razumeti drugače kot le skozi gospodarsko proizvodnjo. Predvsem je potrebno iskati izvirne in inovativne rešitve (Radej 2009), ki bodo izhajale iz specifičnosti lokalnega okolja. Nujno je sodelovanje ljudi in povezava različnih sektorjev, z jasno določeno vizijo, ki mora upoštevati naravo in njene ekosisteme.

Trajnostni razvoj je v 90. letih postal vodilo okoljske politike v EU. V 5. akcijskem programu (1992 – 1999) je trajnostni razvoj izrecno opredeljen kot način vključevanja okoljske dimenzije v vse sektorje. Nov pristop je bil usmerjen in dogovarjanje in doseganje konsenza med vsemi akterji na tem področju, kar pa ni dalo rezultatov, saj je bilo dogajanje le na deklarativni ravni. Tudi v Amsterdamski pogodbi (Treaty of Amsterdam amending the treaty on European Union, 1997) iz leta 1997 je bil trajnostni razvoj potrjen kot prednostna naloga s skupnim ciljem povezovanja okoljske, ekonomske in socialne politike z definiranimi ukrepi za njegovo pot (nadzor porabe naravnih virov, preusmeritev sedanje politike subvencioniranja kmetijstva, prometa, energetike v bolj trajnostno smer, sprememba davčne politike v smer obdavčenja porabe naravnih virov, postavitev visokih tehnoloških standardov).

Z vse večjo željo po uresničevanju načel trajnosti tudi v svetu raste potreba po njegovi bolj jasni, prijemljivi in uporabni opredelitvi. V letih 1995-97 se je Wuppertalski Inštitut za okolje, podnebje in energijo v sodelovanju z organizacijo Friends of the Earth Europe lotil projekta »Trajnostna Evropa«, v sklopu katerega so načela trajnostnega razvoja konkretizirali z metodo izračunavanja nosilne sposobnosti posameznih držav oziroma z metodo okoljskega prostora (Environmental Space). Najpomembnejše elemente koncepta okoljskega prostora so določili takole (Environmental Assessment Report 2006):

¹ »Trajnostni razvoj je razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanje generacije, ne da pri tem ogrozi zmožnost prihodnjih generacij, da bi zadovoljevala svoje potrebe«. Ta definicija je lahko tudi sporna, ker zagovarja nenehen razvoj in sicer ločeno za gospodarstvo, okolje in socialo, kar pa v praksi ni mogoče, možen je le celovit napredek .

- kvantifikacija okoljskega prostora: okoljski prostor je skupna vsota absorpcijske sposobnosti, energije, neobnovljivih virov, kmetijskih zemljišč, ki jo lahko izrabimo v svetovnem merilu, ne da bi bile zaradi tega prikrajšane prihodnje generacije. Okoljski prostor je omejen, zato ga lahko (delno) kvantificiramo;
- načelo enakopravnosti: vsak prebivalec planeta Zemlja ima pravico do uporabe enakovrednega deleža okoljskega prostora pri razpolaganju z naravnimi bogastvi. Posledica tega načela je zahteva, ki narekuje precejšnje zmanjšanje porabe naravnih bogastev v razvitih državah;
- notranje rezerve: s korenito izboljšano učinkovitostjo uporabe dobrin (surovin in energije), z uvajanjem novih tehnologij (npr. uporabo alternativnih virov energije) in s spremembami načina življenja lahko dosežemo tako ugodne rezultate, da bodo posledice za življenjski prostor minimalne;
- načelo previdnosti in preventive: nepotrebnim tveganjem se moramo čimbolj izogibati, ob nevarnosti resne in nepopravljive škode pa pomanjkanje znanstvene gotovosti ne sme biti razlog za odlaganje ukrepov.

V pomoč implementaciji trajnostnega razvoja na nacionalnem, regionalnem in lokalnem nivoju je bila ustanovljena Komisija Združenih narodov za trajnostni razvoj (UNCSD). Ta je v letu 1996 začela izvajati večletni testni program Earth Summit +5. V raziskovalnih programih je bilo vključenih tudi šest držav članic Evropske unije (Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Nemčija in Anglija). Rezultati so vidni v bistvenem napredku na področju okolja v teh državah v primerjavi z državami, ki v preteklosti niso naredile nobenih premikov v smeri trajnosti.

Osnovna misel trajnostnega razvoja ni, da je treba storiti vse, da bo vedno šlo tako kot danes, pač pa, da človeštvo ne sme z naravo početi tega, kar počne danes, če noče izzvati hudih in nerešljivih ekoloških, socialnih in političnih problemov in celo ogroziti svojega obstoja. Problem razumevanja trajnostnega razvoja je v podpiranju neskončnega, na količinski rasti zasnovanega razvoja, ki ni mogoč (narava ga namreč v svoji evoluciji ne pozna), zato se teorija tako zasnovanega trajnostnega razvoja do danes ni uresničila. Celo nasprotno, stanje vseh podsistemov na planetu se je poslabšalo. Prav vse države imajo težave z brezposelnostjo, propadanjem ekosistemov, pomanjkanjem naravnih virov in boleznimi, lakoto ter vojnami, ki so posledica krize vrednot (pomanjkanje vrednot je izzvalo navedene probleme).

Sprejetje EU Strategije trajnostnega razvoja (A Sustainable for a better World 2001) na vrhu Evropskega sveta v Gothenburgu junija 2001, je bil korak k zavedanju, da je potrebno sočasno skrbeti za podnebne spremembe, promet, zdravje in naravne danosti. V letu 2002 je komisija predstavila še Sporočilo Komisije o eksternih dimenzijah trajnostnega razvoja. Poudarja, da morajo gospodarski, socialni in okoljski vidiki delovati skladno (Prugh and Assadourian 2003).

Šesti okoljski akcijski program (6. EAP) je pozval k pripravi Tematske strategije za urbano okolje (http://ec.europa.eu/environment/urban/hom_en.htm) s ciljem, prispevati s celostnim pristopom k visoki kakovosti življenja in socialni blaginji državljanov z zagotavljanjem okolja, v katerem stopnja onesnaženosti ne vpliva škodljivo na zdravje ljudi in okolje ter spodbujanjem trajnostnega urbanega okolja. Strategijo je evropska Komisija sprejela in leta 2007 k urbani strategiji izdala še Priporočila za celostno okoljsko upravljanje in Trajnostni načrt za urbani promet (http://www.eurtrainingsite.com/ee_programmes.php). Trajnostni urbani razvoj zahteva celostni pristop, tematska strategija za urbano okolje pa se zavzema za to,

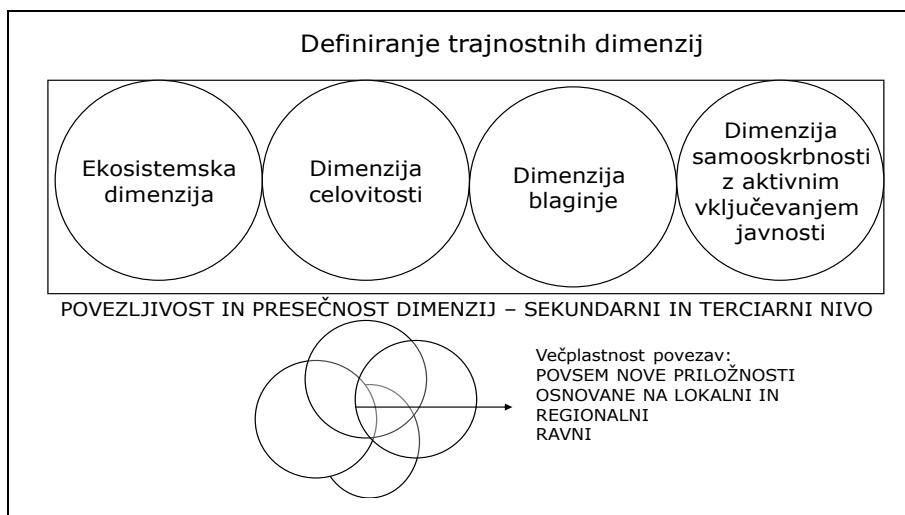
da državne in regionalne oblasti podprejo lokalne skupnosti, da dosežejo bolj celostno upravljanje na lokalni ravni. Prebivalci urbanih območij, njihova kakovost življenja in kakovost okolja so odvisni od trajnostne politike mesta. Urbana območja se soočajo mnogimi okoljskimi izzivi. Identificiramo lahko niz skupnih problemov, ki jih imajo mesta, to so povečan delež PM10, kar je posledica povečanega obsega prometa, prometni zamaški, hrup, pomanjkanje območij za šport, rekreacijo, nižanje deleža zelenih površin, slaba energetska izolacija stavb, ustvarjanje ogromnih količin odpadkov in odpadne vode. Ti izzivi so resni in imajo velik vpliv na zdravje, okolje in gospodarstvo.

Sporočila iz konferenc o okolju so sicer podčrtovala, da gospodarskega razvoja le zaradi velikih okoljskih onesnaženj ne moremo ustaviti, da pa moramo spremeniti njegovo smer, da bo manj uničujoč za okolje. S tem se kaže nerazumevanje trajnosti, saj so vse želeli podrediti le količinskemu gospodarskemu razvoju, od katerega imajo korist le lastniki kapitala. Preko trajnostnega razvoja želijo vsaj deklarativno odgovornost deliti na vse, češ da si moramo varstvo okolja deliti kot skupno odgovornost. Seveda bi bile potrebne korenite spremembe, če bi želeli takoj spremeniti ne-trajnostne vzorce proizvodnje in potrošnje. Koncept gospodarske rasti, kakršno poznamo danes, je nezdržljiv s konceptom trajnosti, za katerega je potrebno ravnovesje v družbi in okolju ter njihova povezanost. Ker pa so nosilci kapitala istočasno zagovorniki gospodarske rasti in imajo močan vpliv preko politke na odločevalce, je premik v smeri trajnosti izredno počasen.

3. Trajnostne dimenzije kot temelj napredka v družbi

Na snovi razpoložljive literature ugotavljamo, da je potrebno jasno definirati trajnost, oz. njegove dimenzije. Opredelili smo štiri skupine trajnostnih dimenzij in sicer

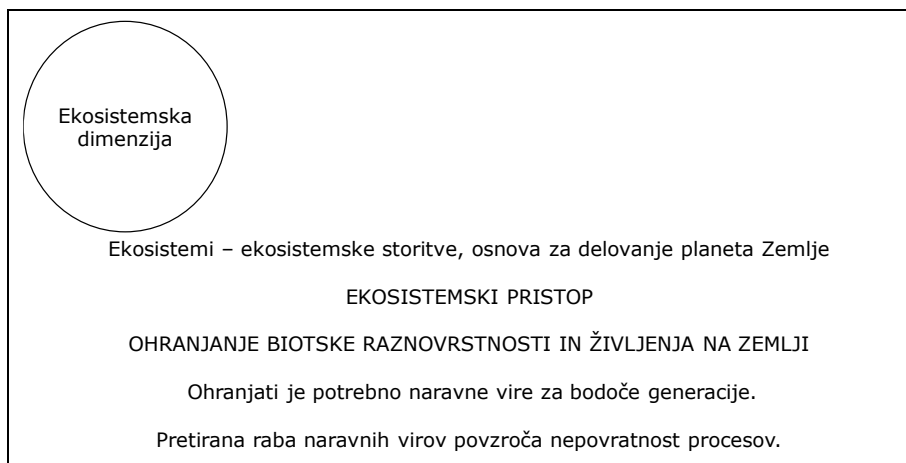
- ekosistemsko,
- dimenzijo celovitosti,
- blaginje in
- samooskrbnosti z aktivnim vključevanjem javnosti.

Slika1: Štiri dimenzije so povezane v celoto, kar je temelj trajnosti.

3.1 Ekosistemska dimenzija

Čeprav je pri trajnostnih zasnovah poudarek na enako uravnoteženem razvoju okoljskih, gospodarskih in socialnih sistemov, je za doseganje blaginje potrebno pripisati večjo težo okolju, torej naravi. Namreč ekosistemi so s svojimi ekosistemskimi storitvami osnova za preživetje. Nepremišljeno ravnanje z ekosistemi povratno negativno vpliva na naše blagostanje, na kakovost in razpoložljivost osnovnih virov in s tem na naše zdravje. Zato je pri poudarjanju pomena povezave vseh podsistemov v regiji oz. lokalni skupnosti treba izpostaviti kot prednostno ekosistemsko dimenzijo, ki določa smeri povezav ostalih sistemov. Ta dimenzija je torej skladna z ekosistemskim pristopom, ki se je pojavil v zadnjih desetletjih in ga lahko umestimo kot najbolj pomembno dimenzijo trajnosti zasnove RA 21. Ohranjanje biološke raznovrstnosti in ekosistemov oz. ekosfere je zato tudi ekopolitično vprašanje, ki zahteva znanje, odgovornost, celostni sistemski pristop in obravnavo planeta Zemlje kot pomembne vrednote, ki nam omogoča razvoj in preživetje (Türk, 2008).

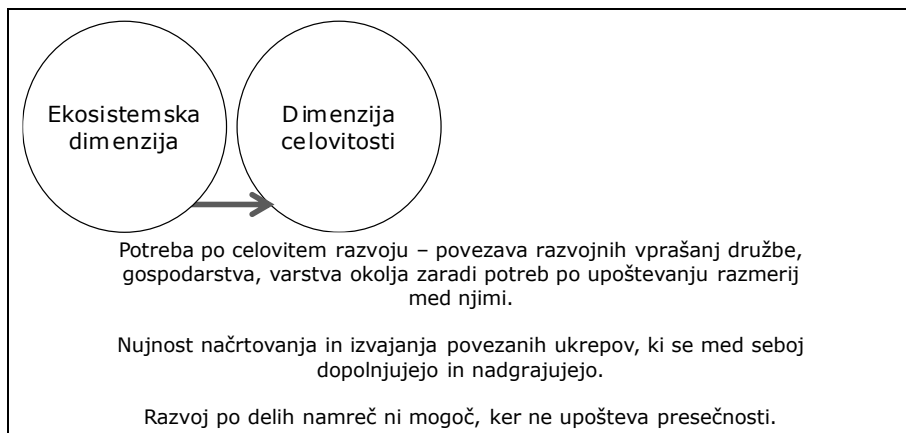

Slika 2. Ekosistemska dimenzija je steber vseh dimenzij trajnosti.

3.2 Dimenzija celovitosti

Pomemben razlog za neuspeh strategije trajnostnega razvoja je t.i. razkosanje razvoja na gospodarski, socialni, ekološki, človekov in lokalni razvoj ter podpiranje vsakega delnega razvoja posebej (Radej 2009). Tak pristop je razdrobil kompleksna vprašanja napredka na manjše problemske sklope, s čimer je zabrisal njihova medsebojna razmerja. To je toliko spornejše, ker so ta razmerja pogosto konfliktna. Posledica je, da živimo v dobi razvojev po ločenih delih, ko poskušajo vlade s čarovnijo lepljenja vedno novih pridevnikov na dogmo razvoja zamegliti pogled na negativne posledice razvojnega koncepta. Tudi če na koncept razvoja prilepijo pridevnik družbeni, se podpira gospodarska rast. Koncept trajnostnega razvoja, s katerim si vlade prizadevajo dokazati, da je možen gospodarsko učinkovit, ekološko vzdržen, družbeno enakopraven razvoj z demokratičnimi temelji, ki je geopolitično sprejemljiv in kulturno raznoličen, ne podpira celovitih pristopov (pač pa razvoj deli v ločene sestavine), kar se je izkazalo kot neuspešno. To torej pomeni, da je potrebno sestavine oz. kapitale določene regije (okoljski kapital, človeški kapital, gospodarski kapital) povezati in jih razvijati skupaj, ne vsakega posebej. Kot najbolj nazoren primer necelovitega pristopa je obstoj Nature 2000, kjer mnoga območja, ki

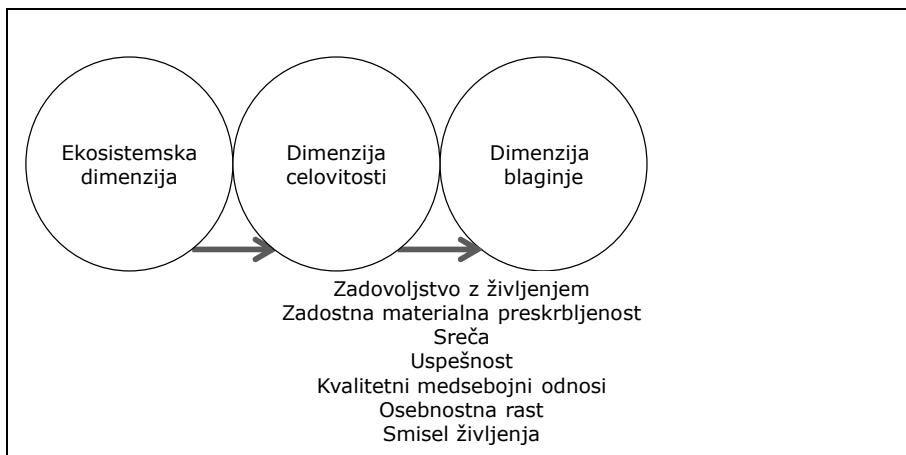
so zavarovana, stagnirajo, ker ni prišlo do povezave naravnega kapitala s socialnim, človeškim in ekonomskim.

Shema 3. Dimenzija celovitosti temelji na povezavi gospodarstva, okolja in družbe

3.3 Dimenzija blaginje

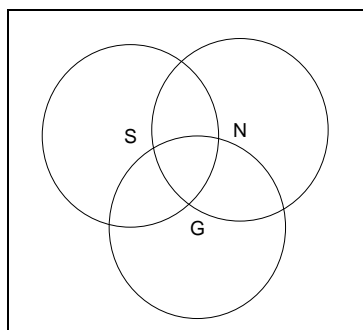
Gospodarska rast, usmerjana v proizvodnjo materialnih dobrin ne bi smela tako usodno vplivati na procese v družbi in naravi kot doslej. Latouche je prepričan, da je treba zasnovati družbo nerasti. Če hočemo doseči blaginjo, se moramo najprej vprašati, kaj pomeni to, da ekonomija vlada nad vsem drugim v življenju – v teoriji in praksi, predvsem pa v naših glavah. Koncept nerasti tako predvsem uvaja zahtevo po ponovni opredelitvi meja ekonomske racionalnosti (Radej 2009). Začetki zagovarjanja koncepta nerasti segajo ravno v zgodnja sedemdeseta leta, ko je gospodarska rast postajala vse bolj sama sebi namen. Pojem nerast je leta 1971 prvi uporabil matematik in ekonomist Nicholas Georgescu-Roegen v knjigi Zakon entropije in ekonomski proces. Izhajal je iz zakonov termodinamike, kar med drugim pomeni, da so posledice naših dejanj pogosto nepovratne, zato moramo razmišljati dolgoročno. V gospodarstvu to pomeni, pravi Meadows, sistemski teoretik in soavtor knjige »Meja rasti«, da vodilni ne bi bili nagrajeni za kratkoročne uspehe, v politiki pa bi morali podaljšati čas med volitvami. Georgescu-Roegen je zagovarjal »minimalni bioekonomski program«, namenjen čim daljšemu ohranjanju energetskih in materialnih zalog nedotaknjenih za prihodnje osnovne človekove potrebe (Radej 2009). Z upoštevanjem dimenzije blaginje pri trajnostni zasnovi RA 21 se lahko vnaprej izognemo grožnjam, ki opozarjajo, da če ne bomo spremenili svojega ravnanja, bomo potomcem zapustili neprijazne razmere za življenje. Raziskave kažejo, da prebivalce, ki bodo leta 2050 živeli na Zemlji, čakajo vročinski vali, suše, poplave in viharji. Veliko rastlin in živali, ki jih poznamo danes, bo zaradi gradnje vedno nove infrastrukture in uporabe fitofarmaceutskih sredstev v kmetijstvu, izumrlo. Kakovost življenja in gospodarska rast se bosta zmanjšali zaradi izgube biološke raznovrstnosti, ki zagotavlja uravnovešen ekosistem. Število ljudi, ki bodo trpeli pomanjkanje pitne vode, se utegne povečati iz 1 na 3,9 mrd. Ljudje bodo množično zbolevali zaradi onesnaženega zraka, število smrti zaradi drobnih delcev v ozračju se bo podvojilo (Türk 2008).

Slika 4: Blaginja je osebnostna dimenzija, ki je danes precej izrinjena iz upoštevanja trajnosti.

3.4 Dimenzija samooskrbnosti in aktivne vključenosti javnosti

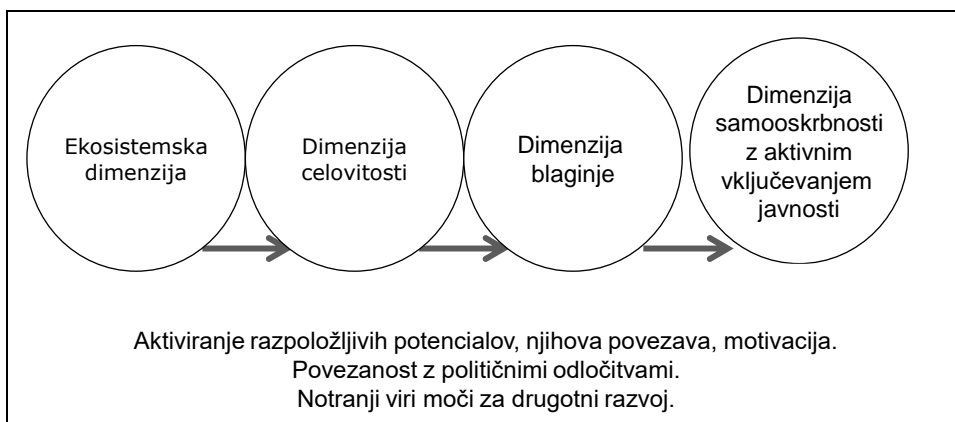
Aktiviranje razpoložljivih potencialov, njihova povezava in motivacija ljudi ter urejenost zakonodaje so ključni za zagon samooskrbnosti. Po zamisli John Venna, ki je leta 1880 izumil diagram za grafični prikaz odnosov med množicami, lahko pri samooskrbnosti uporabimo njegov diagram (Vennov diagram).

Slika 5: Vennov diagram: povezovanje socialnega (S), naravnega (N) in gospodarskega (G) kapitala.

Regije imajo socialni (S), naravni (N) in gospodarski (G) kapital, ki so sami po sebi mrtvi, če niso med seboj povezani. Pomembno je, da so povezani med seboj z vsebinami, ki so jim skupne. Presečno to pomeni, da se vsebina S, N in G spreminja od regije do regije in da ni mogoče uporabiti enakih pristopov za njihove povezave, če ne poznamo njihovih ozadij. Povezava N, G in S so za samooskrbne regije podlaga celostne obravnave in napredka oz. blaginje. Celostni učinki nastajajo šele presečno (Radej 2009). Ravno zato je vsak vidik delnega razvoja s stališča celostne blaginje lahko ocenjen šele glede na sekundarne vplive, ki jih ima na druge delne razvoje, ki imajo drugačne primarne cilje. Samooskrbnost, ki temelji na spoštovanju ekosistemov lahko s preseki podsistemov razvije mnoge nove preseke, ki pomenijo trdno mrežo in povezavo narave in človeka. Samooskrbnostna dimenzija tudi pomeni, da se aktivirajo »mnoga kolesa«, ki ob skupni viziji peljejo v eno smer, kar

je temeljna razlika od t.i. svetilniških pristopov, ki so na zunaj sicer vidni, a v bistvu so v temi - to je prispodoba za velike projekte, ki regiji dejansko ne prinesejo dolgoročne blaginje, celo nasprotno). V knjigi Politik der Inwertsetzung (2007) je med odločitvami, ki jih mora narediti vsaka regija na poti k trajnosti tudi navedena samooskrbnost kot osnova za celovit regionalni razvoj (Krotscheck s soavtorji 2007).

Slika 6: Dimenziji samooskrbnosti in vključene javnosti.

4. Zaključek

Za premik k trajnosti je potrebno »drugačno« razmišljanje, ki temelji na spoznanju, da je narava vrednota. Družba in gospodarstvo sta bili vselej odvisni od naravnih razmer. Zato je potrebno trajnostni razvoj razumeti kot medsebojno odvisnost ekosistemov, družbe in gospodarstva in ne kot presek le teh. Ob upoštevanju ekosistemov in njihovih storitev bi lažje povezali okoljske, gospodarske, socialne in etične ravni v razvojnih programih in taka zasnova bi omogoča dolgoročnost na lokalni in regionalni ravni. Proces vzpostavitve trajnostnosti se je v Sloveniji že začel z ustanavljanjem funkcionlanih regij, kjer se povezujejo občine glede na skupni interes. Menimo, da so občine premajhne za udejanjanje dimenzij trajnosti in da bodo funkcionalne regije (po zgledu avstrijskega Vulkanlanda) tudi v praksi odsevale dolgoročnost in blaginjo ljudi, povezano s specifičnostjo lokalnih okolij.

Literatura

- A Sustainable for a better World: The European Sustainable Development Strategy 2001. Brussels, 15.5. 2001. COM(2001)264
- Earth Summit +5: Programme for the Further Implementation of Agenda 21. United Nations, 1997.
- Environmental Assessment Report, No. 10, European Environment Agency.
- Ekins P., J. Medhurst, 2003: Evaluating. The Contribution Of The European Structural Funds to Sustainable Development; presented at the 5th European Conference on Evaluation of Structural funds, Budapest, June 26-27, 2003, http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docgener/evaluation/rado_en.htm.

- Jax, K., 2008: Possibilities and limitations in the implementation of the Ecosystem Approach: a case study from southern Chile. UFZ-Environmental Research Centre Leipzig-Halle. Department of Conservation Biology, Permoserstr. 15, D-04318 Leipzig, Germany).
- Kajfež Bogataj, L., 2009: Klimatske spremembe in varnost. Povzetek predavanj na konferenci Okolje in okoljevarstvo, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana.
- Krotscheck, Christian, 2007: Politik der Inwertsetzung. 12 Entscheidungen zur Überwindung der Zuvielisation. BVR Verlag, Auersbach, Austria, 104 s.
- Our Common Future, 1987: The World Commission on Environment and Development. Oxford, Oxford University Press.
- Prugh T. and E. Assadourian, 2003: What is sustainability, anyway? World Watch. Vision for a sustainable world. Worldwatch Institute. www.worldwatch.org.
- Pintrich, P. R. in Schunk, D. H. 2002: Motivation in education: Theory, research, and applications (2. izd.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall Merrill.
- Radej, B., 2009: Drugotni razvoj. Spremná beseda k prevodu dela Serge Latouche, »Preživetni razvoj – Od dekolonizacije ekonomskega imaginarija do gradnje alternativne družbe« (Survivre au développement. De la décolonisation de l'imaginaire économique à la construction d'une société alternative, Editions Mille et une nuits, Pariz, 2004, Založba /cf*, prevedla Katarina Rutar). Ljubljana.
- Radej, B., 2000: Ukradena blaginja, Revija 2000, št. 208-210, maj 2009, Ljubljana, str. 14-33, <http://www.sdeval.si/Objave/Ukradena-blaginja-Komentarji.html>.
- Rio Declaration on Environment and Development. United Nations. Rio de Janeiro, 3. – 14. junij 1992. <http://www.unep.org/Documents.multilingual/Default.asp?DocumentID=78&ArticleID=1163>
- Snellen W. B., Schrevel A., 2005: IWRM for sustainable use of water, 50 years of international experience with the concept of integrate water resources management. Background document to the FAO Netherlands Conference on Water for Food and Ecosystem. The Hague, 3 January – 5 February 2005. Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality the Netherlands.
- The ecosystem Concept and the Identification of Ecosystem Goods and Services in the English Policy Context – A Review paper, deliverable 1.3. Defra. Roy Haines-Young and Marion Potschin, CEM University of Nottingham (www.ecosystemservice.org.uk).
- Treaty of Amsterdam amending the treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and related acts. Official Journal C 340, 10 November 1997.
- Türk, D., 2008: Uvodni nagovor. Ohranjanje ekosistemskih storitev – temelj našega preživetja. V: Ekosistemi – povezanost živih sistemov. Mednarodni posvet biološka znanost in družba. Ljubljana 2. – 3. oktober 2008, str. 7-8.
- Medmrežje 1: Ekosistemski pristop k trajnostni marikulturi. Pridobljeno 12.11.2008, <http://www.mbs.org>.
- Medmrežje 2: http://ec.europa.eu/environment/urban/hom_en.htm

DIMENSIONS OF SUSTAINABILITY

Summary

A review of the actions that have been done in the field of the sustainability development during the last 20 years show no abilities for improvement and no progress. On the contrary, environmental problems are getting worse and more complex, social differences in the society are deepening and the economic crisis is rising. Problem of understanding of the sustainable development is in the support of endless, quantity-growth based development, which is not possible (nature itself does not know this system in its evolution), this is why the theory of the sustainable development has not been realised yet. Nevertheless it looks right opposite, since the condition of all subsystems on the planet is worse than before. All countries face problems with unemployment rates, failure of the ecosystems, lack of natural resources and diseases, hunger and war, which are the consequence of the value crisis (lack of values caused the mentioned problems). Concept of economic growth that we know today is incompatible with the concept of sustainability, for which the balance in the society and environment with the connection of both is needed. Since the capital carriers are as well the economic growth defenders and have powerful influence over the deciders with the mean of the politics, the step to sustainability moves extremely slowly. With the available literature considering the topic, we are establishing new notion about the re-definition of sustainability, or its dimension. We determined four groups of sustainable dimensions as follows:

- ecosystem based
- integrity
- welfare
- self-supply with the inclusion of publicity

Ecosystematical dimension

Although the sustainable ideas have emphasis on equally balanced development of environmental, economic and social systems, must in order to reach the prosperity, greater role be given to the nature. Since the ecosystems with its services are the base for survival. Ill handling with the ecosystems reversiblynegatively affects our welfare, quality and availability of basic sources and our health. That is why the emphasis of the mean of connections of all subsystems in region or local community must be given as the leading ecosystem dimension, which determines the directions of other connections. This dimension is therefore coherent with the ecosystem approach, which appeared in last decades and can be installed as the most important dimension of sustainability. Biological biodiversity and ecosystem or ecosphere conservation is therefore as well eco-political question, which demands knowledge, responsibility, holistic-systematic approach and treating planet Earth as the important value, which enables us the development and survival (Türk 2008).

Integrity dimension

Important reason for the sustainable development strategy failure is e.g. cutting of the development on the economic, social, ecological, human and local development and support of each individual partial development separately (Radej 2009). Such approach fragmented complex questions of progress on smaller problem clusters, by which it erased their relations in-between. This can be very problematic since these relations often tend to be conflict. Consequence is that we live in the era of separate part development, where governments are with the magic of glue trying to create new and new adjectives that would obscure the view over the dogma of development and its negative impacts. Even if they glue new adjective-social, to the

concept of development, the economic growth still stays supported. Concept of sustainable development, by which the governments are trying to prove that economic, effective, ecologically accepted and socially equal development with democratic foundation is possible should be geopolitically acceptable and culturally diverse, but it still does not support holistic approaches (instead of it still separates the development into separate ingredients), which has proven as unsuccessful. That means that the ingredients or specific region's capitals (environmental, human, economic capital) should be connected and developed together as one and not separately. As the most clear example of non-integral approach is the existence of Natura 2000, where many areas of protection stagnate because there was no connection of natural capital with social, human and economic.

Welfare dimension

Economic growth centralised into the material goods production should not affect so fatally over the processes in the society and nature as it is until now. Latouche is sure, that the society of non-growth should be established. If we wish to achieve welfare, we must first ask ourselves, what it means, that the economy rules over everything else in life – in theory and practice, but mostly in our heads. Concept of non-growth therefore only demands the re-definition of economical rationality border (Radej 2009). With the consideration of welfare dimension at sustainable base RA21, we can avoid in advance the threats, which alert us to change our way of doing, otherwise our descendants will face unpleasant conditions for living. Researches show that the Earth inhabitants of 2050 will face heat waves, droughts, floods and storms. Many plants and animals, we know today, will extinct because of the new infrastructure and use of phytopharmaceutical means in farming. Quality of life and economic growth will decrease due to the loss of biodiversity, which enables ecosystem stability. Number of people that will face the lack of quality drinking water may rise from 1 to 3, 9 billion. People will massively get sick because of the polluted air; number of deaths due to the small particles in the air will double (Türk 2008).

For the movement to the sustainability different thinking is needed. Different thinking that must be based on the notion of the nature as the value. Society and economy were always dependant on the natural sources. That is why the sustainable development should be understood as the interdependence of ecosystems, society and economy and not as the intersection of those. With the ecosystems and its services taken into the account we would easier connect environmental, economic, social and ethical levels in the development programs and such base would enable us the long-term development on local and regional levels. Process of the sustainability foundation in Slovenia has already began by the establishment of the functional regions where the municipalities are getting connected according the common interests.